

YOK OLAN TARİHİ MAHALLELERİMİZDEN İHTİYAREDDİN MAHALLESİ

Son yıllarda merkez ilçelerde küçük mahalleler birleştirilerek tek bir mahalle haline getirilmektedir. Diğer mahallelerle birleştirilerek ortadan Sur İçi tarihî mahallelerden birisi de İhtiyareddin Mahallesi'dir. İhtiyareddin Mahallesi diğer on bir mahalle ile birleştirilerek yeni Şükran Mahallesi oluşturulmuştur. Şükran Mahallesi ile birleştirilen diğer tarihî mahalleler şunlardır;

Kürkçü, Kalecik, Kalecelp, Mücellit, Sebhavan, Muhtar, Gazialemşah, Karakurt (kısmen) ve Ulugbey (kısmen) mahalleleridir.

Osmanlı döneminde büyüyen mahalleler bölünerek küçültülürken, günümüzde küçük mahalleler birleştirilerek büyük mahalleler oluşturulmuştur. Mesela geçmişte Topraklık (Kerimdede) üç mahalleye (Kerimdede Cami, Kerimdede Mektep, Kerimdede Çeşme), Hacı Emir üç mahalleye, Ulurmak ise birkaç mahalleye bölünmüştür. Örnekler daha da çoğaltılabilir.

Bugün üzerinde duracağımız İhtiyareddin Mahallesi, Meram ilçesi sınırları içerisinde, Selçuklu Döneminden günümüze intikal eden tarihî mahallelerden birisidir. Konya

Dış Suru'nun güney sınırında, Lârenda Kapısı yanında yer alır. Doğusunda Muhtar ve Sebhavan, Kuzeyinde Mücellit, Kalecelp ve Gazialemşah, batısında Sırçalı Medrese Caddesi ve ötesinde Şeyh Osman Rumi mahalleleri, güneyinde ise Konya Dış suru ile Larende Caddesi yer almaktadır.

II. Kılıç Arslan I. Sultan Mesut'un oğludur. Dönemine mührünü vurmuş başarılı Selçuklu sultanlarından birisidir. Zamanında Anadolu'da ikinci Malazgirt olarak kabul edilen Bizanslılara karşı Meyrekefalon Savaşı'nı kazanmış, III.

Haçlı ordularına büyük darbe vurmuştur. Tarihçiler, Kılıç Aslan'ın ülkeyi on bir oğlu arasında taksim etmesini büyük hata olarak kabul ederler. İşte Mahalle adını, II. Kılıç Aslan'ın Selâhaddin Eyyubi'ye de elçi olarak gönderdiği büyük devlet adamı, emir ve vezirlerinden İhtiyareddin Hasan'ın adından almıştır. Halk tarafından sevilen İhtiyareddin Hasan, İkinci Kılıç Arslan'ın çocuklarının iktidar mücadeleleri sırasında öldürülerek cesedi parçalanmış, bu vahşetten galeyana gelen halk, onun cesedini sokaktan alarak Kayseri'de Hoca Hasan Medresesi'nde toprağa vermiştir. Onun Kayseri'deki türbesinin korunup korunmadığını bilemiyoruz.

İhtiyareddin Mahalle mescidi de bu zatın adıyla anılmaktadır. Mahallenin bu mescit çevresinde oluştuğu tahmin edilebilir.

Yavuz Döneminde 79 mahalleden birisi İhtiyareddin Mahallesi'dir. Kanuni döneminde mahalle, 12 nefer ve 9 haneden ibarettir. 992/1584 yılı III. Murat Dönemi Tahrir Defteri'nde 29 mükellefi bulunmaktadır. Mahalle adını Cumhuriyet Döneminde de zamanımıza kadar korumuştur. 1848 yılı temettü defterinde mahallede birinci sınıf vergi mükellefinin ödediği vergi 80 kuruştur. Bundan mahallenin ekonomisinin orta seviyede bir mahalle olduğu anlaşılmaktadır.

Mahallenin şeriye sicil defterlerinde çeşitli sebeplerle sıkça adı geçmekte ve

yine şeriye sicillerindeki kayıtlardan anlaşıldığı üzere, mahallede Müslüman ve Hıristiyan nüfus birlikte yaşamaktadır.

Mahallede sokaklar surlara paralel olarak doğu-batı istikametinde uzanır. Mahalle çıkmaz, dar ve kıvrık sokakları ile tipik bir Selçuklu mahallesidir. Mahalle son elli yılda büyük değişikliğe uğramış, tarihî Konya evleri yıkılmıştır. İhtiyareddin Mescidi son yıllarda restorasyon geçirmiş bina aslına uygun şekilde tamir edilmiştir. Mahallenin eski sakinleri mahalleden uzaklaşmış, yerlerini yeni sakinler almıştır. Çevresindeki mahallelerle âdeta iç içe gibidir.

Mahalle, 1950'li yılların ortalarında Dış Sur önündeki keresteci dükkânlarının tamamen yanması üzerine büyük bir yangın tehlikesi atlatmıştır. Yangın müthiş bir yangındı. Alevler semaya çıkıyor, etrafa ateş parçaları düşüyordu. İtfaiyenin söndürmekte aciz kaldığı yangına Merhum Hacı Veyiszade Hoca çağrılmış, onun duasından sonra yangın kontrol altına alınmıştır. Bu olay halk arasında hâlâ anlatılır. O gün yangını ve Hoca Efendi'nin duasını bizzat takip etmişim.

2007 yılında mahallenin nüfusu 467'dir.

Tarihî mahallelerin adlarının yaşatıldığı dönemlerde bile tarihleri tam olarak bilinmeyen bu mahalleler, isimleri kaldırıldıktan birkaç yıl sonra, adları tamamen unutulacaktır. Bu da şehir kültürümüz bakımından büyük mahzurları beraberinde getirecektir. Bugün Konya'nın tarihî mahallelerini yazmakta, yazdırmakta zorlanıyoruz. Yarın bunlar hiç yazılamayacak hâle gelecektir.

BİBLİYOGRAFYA

KŞS, (Sak) 2003, 10/21; KŞS, 48/127; Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, 1871, s. 225-226; Konyalı, Konya Tarihi, 1964, s. 248, 250, 254, 259, 261; Nejat Kaymaz, Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyaseddin Keyhüsrev ve Devri, Ankara 2009, s.4-5; Mahalle Muhtarı Ömer Büyüksamancı (d.1966) ile 1.12.2011 tarihli görüşme.

BİR ZAMANLAR KONYA'MIZDA FOTOĞRAFSIZ GAZETELER VARDI

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

Yaşı, benim gibi üç çeyrek yüzyıla yaklaşan veya eski tarihli gazetelerle ilgilenenler hatırlayacaklardır. Eskiden Konya gazetelerinde fotoğraf yayımlanmazdı, çünkü çekilen fotoğrafın klişesini hazırlayacak imkânlar yoktu. Zaman zaman gördüğümüz fotoğraflar da belirli sebeplerle bulunurdu.

Konya gazeteleri vali ve belediye başkanlarının klişelerini büyük şehirlerde hazırlatır, bekletirlerdi. 'Valimiz Ankara'ya gidiyor' haberi hemen fotoğrafla desteklenirdi. Cumhurbaşkanı, başbakanımız, hatta bazı bakanlarla milletvekillerimiz de bu şanslı kadronun içinde yer alırlardı.

İkinci bir klişe türü ise, yabancı ajansların veya bazı elçiliklerin gönderdikleriydi. Bunlar önemli bir görüşmeyle veya yeni üretilen bir araba lastiğiyle ilgili olabilirdi. Elbette farklı konularla ilgili klişeler de olurdu.

Gazetelerde cumhurbaşkanlarının, başbakanların, valilerin, belediye başkanlarının hep aynı fotoğraflarını görürdük. İnönü de, Bayar da hiç yaşlanmazlardı. Kemal Hadımlı'nın, Cemal Göktaş'ın, Cemil Keleşoğlu'nun fotoğrafları hâlâ gözümün önündedir.

Derken gazetelerimiz fotoğraflamaya başladı. Ama yine de günümüze göre çok geride idi. Özellikle spor sayfaları sık sık aynı klişelere yer veriyordu. Vezir Balcıoğlu'nun sık sık yayımlanan fotoğrafları da unutamadıklarım arasındadır.

Derken her şey birdenbire hızlandı. Artık gazetelerimiz haber yerine fotoğraf yayımlar oldular. Bir zamanlar, hâlâ da var mı bilmiyorum, tv dizilerinde reklam süresi dizi süresinden fazla olduğu için, "Reklamların arasına dizi konuluyor" deniliyordu. Şimdi de fotoğraf biraz daha anlamlı olsun diye altlarına birkaç satır yazı veriyor. Hatta ilk sayfadaki fotoğraflar devam sayfalarında aynen, bazen de biraz büyütülerek veriliyor. Gazeteciler de biliyorlar ki az yazı, büyük fotoğraf iyi bir haber oluşturuyor. Neyse, yârin saçlarına dokunmayalım, asıl konumuza gelelim.

Elimde arşivimden seçtiğim değil, rastgele çekiverdiğim bir gazete var. Gazetemizin yaşı 55... Tarihi 2 Temmuz 1957, Salı... Ancak ikinci sayfada 1 Temmuz 1957 yazılı.. Gazetemizin adını isterseniz sizin bulmanıza bırakalım. Hâlâ çıkmakta olan, sayıları belki de 10'u geçen yerli gazetelerimizden en eskilerinden biri. Konya basın tarihine ilk defa eğilenlerden merhum ağabeyimiz Mehmet Önder bir makalesinde bu gazetemiz için şu bilgiyi veriyor. '28 Ağustos tarihinden itibaren günlük ve 4 sayfa olarak yayımlanmaya başlamıştır.' Eh artık, gazetemizin adında bir 'Yeni' kelimesinin olduğunu tahmin etmişsinizdir.

Gazetemiz günümüzde belki 12, 16, 20 sayfa çıkıyor olabilir, ama örnek nüsha, Önder Ağabeyin de dediği 4 sayfa.

İlk sayfasında tam 10 haber var, bir tek fotoğraf yok. Siz biraz ilgilen-

mişseniz bilirsiniz. Yazılar dizilecek, sayfalar bağlanacak, kalıp alınacak, tashih edilecek, -cek, -cek...

Gazetenin adı, adam gibi sayfanın en üstünde... Öyle sürmanşet, mürmanşet yok. Haberler, olağan bir günün haberleri... Gazeteci diliyle 'Sekiz sütuna manşet' hesabı başlık yok. Zaten gazetemiz de altı sütundan oluşuyor. Adın altındaki haberler sırasıyla 3, 1 ve 2 sütundan oluşuyor.

Az daha unuttuyordum, gazetenin adının sağında ve solunda mini reklamlar olmadığı gibi ilk sayfanın hiçbir yerinde de reklam meklam yok. Yani okuyabildiğiniz kadar haber. Haberlerin dördünün devamı var. Haber başlıklarında gözünüze batacak gibi iri iri harfler yok. Kısacası ilk sayfa tam okunacak gazete!..

İkinci sayfa ilgi çekici bir tablo sergiliyor. Devam yazılarının tamamı burada. Ayrıca iki haber ile bir makale var. Makale, o yıllarda Konya Lisesinde fizik öğretmeni olan Hüseyin Köroğlu imzasını taşıyor. Konusu mu, 'İmar Nizamname ve Talimatnamele-ri.' sayfada bir reklam ile dört de ilan yer alıyor. Bunlardan bazılarını biraz sonra değineceğiz.

Üçüncü ve dördüncü sayfalar bütününü ilan ve reklamlara ayırmış:

13+13=26. Nöbetçi eczanenin verilmesini ilan olarak kabul etmiyoruz.

Aşağıda haberlerden, ilanlardan ve reklamlardan seçme örnekler verilecektir; ancak bunlar farklı özelliği olanlardan seçilecektir. Bu seçimin bir özelliği de dönemin Konya'sının ve Türkiye'sinin şartlarını sizlere sunmaktır.

Son sayfada toplam beş satırlık bir kayıp ilanı var; eğer ilanı dikkatle okumazsak niçin verildiğini anlayamayız. İlan aynen şöyle:

Zayi Ehliyet

Konya Belediyesinden almış olduğum 23-3-1945 tarih ve 2409 sayılı motorsiklet ehliyetimi zayi ettim. Yenisini çıkartacağımdan hükümsüzdür.

Mustafa oğlu Ali Özkadayf

Farkına vardınız değil mi? Ali Bey motorsiklet ehliyetini Konya Belediyesinden almış! Niye? Çünkü daha Konya'da trafik teşkilatı oluşturulmamış.

Bu ilanı şimdilik bir kenara bırakalım da ikinci sayfadaki iki haberden ilkinin gelelim, bakalım orada ne deniliyor...

Belediye Yasaklarını Tutmayanlar

Trafik suçları dahil geçen bir ayda tutulan zabıt yekünü 780'i buldu.

Trafik talimatnamesine aykırı hareket edenler ise 409 kişidir. Bunlar hakkında da gerekli zabıtlar tanzim edilmiştir.

Evet, ehliyeti veren belediye olur da cezayı kesecek olan başkası olacak değil ya, ceza makbuzunu da belediye kesiverecek...

Şimdi düşünüyorum da, bisiklet ehliyetimi Belediyeden mi almıştım, yoksa Trafik Teşkilatı geldikten sonra onlardan mı?

Size adlarını vermeden iki bankamızdan, onların birer ilanından söz edeceğim, bakalım kaç yaşındakiler hatırlayabilecekler?

Kaldırıldığı veya yasaklandığı tarihi hatırlamıyorum. Bir zamanlar bankalar yılın belli dönemlerinde vadeli para yatırımlara kura ile ikramiye dağıtırdı: Ev, para, altın, vb. Ancak yatıracağınız para belirli bir miktardan, mesela 100 liradan aşağı olmayacak ve belirli bir süre bankada kalacak. Bazen de bir şube, özellikle yeni açılan bir şubenin müşterileri arasında kura çekilirdi.

İkinci sayfadaki ilanda 29 Haziran 1957 tarihinde yapılan "mahalli ikramiye keşidesi"nin talihlileri açıklanıyordu. 50, 100, 250, 750, 2000 ve 5000 TL kazananlar arasında kimler yok ki... Elbette çoğunu hiç tanıma-

duğumuz bu hemşehrilerimizle kazanamayanlar paraları bankadan tutarlarsa Temmuz çekilişine de katılabileceklerdir. Kazananlar arasında ten rengiyle uygun bir lakabı olan Konya Lisesi hocalarından biri, şehrimizin ünlü dış hekimlerinden birinin yanında, çokça para yatırdığı için üç ikramiye kazanan bir Mehmet Bey de var. Üstelik ikramiyelerden biri de ona çıkmış.

İkinci bankamızın ilanı bütün şubeler için geçerli. 27 Ağustos çekilişinde 200.000 TL para, 400.000 TL kredi... Devlet yasaklamasaydı bunca banka nasıl yarışacaktı acaba?

Şimdi ise farklı bir satılık ilanını sunalım. Bakalım satılanın ne gibi özellikleri varmış.

Satılık Bağ

Meramın 4 okka yöresinde ev kısmı avlu ile çevrili 2 oda, ahır, ahırsekisi, örtme, avlu içinde muhtelif meyva ağaçları, halen arpa ekili; etrafında çeşitli meyva ağaçları bulunan bir dönüm tarla mahsulü ile birlikte satılıktır. Tabloların Yeni Pazar arkasındaki 14 no.lu şekerci Ali Peköz'e müracaatları.

Hadi ahırını biliyoruz, ya ahırsekisi, ya örtme de ne oluyor? Eskiler elbette 'su gibi' biliverceklerdir. Bunlardan biriyle ilgili bir de atasözümüz var, der ki: *Oturduğu ahırsekisi çağırıldığı İstanbul türküsü.* Ya örtme, 2010 yazında ayakta ve hayatta olan 100 yıllık dede yadigarı, Çaybaşı'ndaki evimizde de bir örtme vardı. Ya şimdi? Evin kendisi olmayınca örtmesi olur mu hiç?

Sırada benim gibi diline âşık, onun korunması için çalışan Türk Dil Kurumuna yıllarca hizmet eden birinin ilgisini çekecek bir küçük, hem de gazetenin en küçük haberi var. İlk sayfadaki haber şöyle:

Dil Kurultayına giden arkadaşlarımız

Dün Ankar'da çalışmalarına başlayan Türk Dil Kurultayına arkadaşlarımızımızdan Cahit Öztelli, Sadık Uluata, Kemal Or, Oğuz Tansel ve İhsan Hınçer

de iştirak etmektedirler. Kurultay Cuma günü sona erecektir.

Öztelli, o yıllarda Ticaret Lisesinde öğretmen ve *Türk Dili* dergisinde yazıları çıkan bir edebiyat öğretmeni. 1958-1959 öğretim yılında da benim Konya Lisesinde edebiyat öğretmenim olacak. Basılı kitapları pek çok. Kemal Or da benim aynı okulda öğretmenim olan, 1983'te Konya milletvekili olacak olan hemşehrımız. İhsan Hınçer ise o yıllarda İstanbul Belediyesinde görevli, 1949'dan beri *Türk Folklor Araştırmaları* dergisini yayımlayan meşhur Atar Oğlakçı'nın torunu. Oğuz Tansel, ilkököl öğretmeni, *Savrulmayı Bekleyen Harman* adlı bir de şiir kitabı var. Doğrusu Sıdkı Uluata'yı çıkaramadım.

Bu ekibe ilerleyen yıllarda Feyzi Halıcı, Ali Sert gibi hemşehrilerimiz de eklenecek...

Gazetede en uzun ilan 4. sayfanın yarısını dolduran bir tüzüktür:

Bozkır Sarioğlan köyü Cami yapım ve yardım cemiyeti tüzüğü. 22 maddeden oluşan tüzüğün dilinden bazı örnekler...

6. madde 'Cemiyet teşkilat: 6-A) Umumi Hey'et B) İdare hey'eti C) Kontrol kurulu.

Burada sadece 6. ve *kurul* kelimeleri Türkçedir. İmla (yazım) ise çok kötüdür. Kaynağı 'Başkan mı, gazetenin mürettip (dizici) veya musahhah (düzeltici)leri midir? Ne demek 'Cemiyet teşkilat:?' Sondaki iki nokta (:) ı harfi olmalı... Aynı kelimenin iki ayrı yazılışı: *Hey'et-hey'et*. Acaba o yıllarda 'Denetleme kurulu' daha türetilmemişti de mi yabancı dillerden gelen 'kontrol' kelimesi oraya kuruluvermiş! Ancak daha aşağılarda bir madde başlığı var: MURAKİPLER. Acaba bunlar 'Kontrol kurulu' olmasın?

Bir yandan Dil Kurultayına üye gönderiyoruz, öbür yandan dilimizi katlediyoruz! Günümüz gazetelerini bir de bu açıdan incelersek acaba

1957'nin neresinde olduğumuzu anlayabilir miyiz?

Bazı ilan başlıkları: *Türk Hava Kurumu Konya Şubesi Başkanlığından, Konya As. Sat. Kom. Başkanlığından, Konya Çimento Sanayi T. A. Ş.den, Yeniceoba Asliye Hukuk Hakmılgından* (aynen üç i harfi eksik), *Konya Et Kombinasından, Kadınhanı Belediye Başkanlığından, Konya Karma Ortaokulu Müdürlüğünden*, vb. Daha var da bunlarla yetiniyoruz.

Bir satılık ilanı daha... Aynen alıyorum.

Biçer-Döver ve otomobil

27 siper Massey-Harris Doç motorlu faal vaziyette biçer-döver ile ponçiyak marka az kullanılmış otomobil satılıktır. Taliblerin Kapu ca-

biçer-döver markası da yazıldığı gibi okunmaz ki?

Neyse, kim bu arabanın sahibi? 1957'de 'az kullanılmış' olduğuna 1955, 1956 modeli olabilir. Acaba o yıllarda kaç tane özel araba vardı ki? Bu araba, bugünkü Yapı Kredi Bankası merkez binasının önünde, özellikle 'Pazar günü gelse de bir gelin arabası olsak' diye bekleyen üç beş taksiden biri olmasın? Sahi, o yıllarda kaç tane 'hususî' araba vardı Konya'mızda?

İlk sayfadan, devamı da olan bir spor haberi: *Bölge Atletizim birinciliğini İdman Yurdu kazandı*. Biri iki adı hatırlatıvereyim. Mimar-ressam dostumuz Orhan Arda 'Cirit atma'da, lise 1'den sınıf arkadaşım Sabri Seven 3000 metrede birinci; lisede birkaç yıl aynı sınıfta okuduğumuz Güner Tekeli üç adımda ikinci, artık dağlarda görmeye aştığımız, Hâkimiyeti Milliyeden 5 yıllık sınıf arkadaşım Recai Kıcık (sonradan Kıcıkoğlu) da 3000 metrede üçüncü olmuşlar.

Ben o yıllarda daha lisanslı atlet olmadığım için yarışlara katılmıyordum, duyurulur.

Son olarak bazı özel ilanlardaki açıklamalara dikkatinizi çekmek istiyorum.

"Meramda cirit yöresinde Dayıoğlunun Kâmile ait..." (Satılık bağ ilanı),

"Meramın Selam yöresinde Sarayköylü Mehmet Ağanın bağı denmeyle bilinen..." (satılık ev ve arsa ilanı),

Yazımızın başında nöbetçi eczaneden söz etmiştim. O gün nöbetçi olan eczanenin adı *Türk* imiş. Bu eczane, demek ki, 1920'li yılların gazetelerinde de yer alan uzun ömürlü bir eczane imiş. Ne zaman kapandı veya ad değiştirdi bilemiyorum.

Bir varmış, bir yokmuş, bir 'dünkü' Konya varmış... Şey, gazetemin adı *Yeni Meram*'dır.

mii civarında 12 No.lu manüfaturacı Mehmet Sonya'a müracaatları.

Hadi Massey-Harris'İ anladık da bu Ponçiyak da ne oluyor? Başlıkta 'Otomobil' denildiğinde ne olduğu anlaşılıyor da Massey-Harris doğru yazımıyla yazılırken 'Pontiac' niye 'Ponçiyak' diye yazılıyor? Okunuşu öyle olduğu için herhâlde? Ama

ALÂ İLE HACIKAYMAK MAHALLESİ'NİN KURULUŞU ÜZERİNE...

Ali İŞİK

Hacıkaymak, bin yıllık geçmişi olan Türkiye (Anadolu) Selçukluların payitahtı tarihî şehir Konya'nın, Cumhuriyet Döneminde kurulmuş ve yarım asrı henüz geçmiş genç mahallelerindedir. Doğusunda Kılıç Aslan, güneyinde Nişantaşı, batısında Şeker Murat, kuzeyinde Özlem mahalleleriyle komşudur. Ailemle 1960 yılında şehrin göbeğindeki Güllükbaşı'ndan, göçerek sakini olduğumuz ücra Hacıkaymak'ın diğer sakinleri ağırlıklı olarak Kızılören, Sulutas, Bulamas, Başara gibi Konya'nın civar köylüleriyle Derbent, Kadınhanı, Ilgın, Sarayönü ilçelerinden göç etmiş köylülerden oluşuyordu.

Kuruluşundan günümüze Konya'nın en mahrum mahallelerinden olan Hacıkaymak ile ilgili bir araştırmanın başlangıcında mutlaka görüşleri alınacak bir kişiydi Ali (Akdeniz) amca. O, kendinden yaşça küçük Hacıkaymaklıların "Alâ"sı, akranları ve büyüklerinin –ki pek kalmadılar– "Makarnacı Ali" siydi. Yarım yüzyıllık mahalle bakkallığının yanı sıra muhtarlıkta da çeyrek yüzyılı devirmişti. Kızdığı bir ana tanık olmadığım bu güleç ihtiyar, çocukla çocuk, büyükle büyüktü. Şaka yapmayı sever, yapılan şakaları da götürürdü. Yaptığı, bazen de muhatabı olduğu en tanınmış

şaka dalgın giderken arkadan atılan on yedi kiloluk boş bir yağ tenekesidir. Teklifsiz biriydi; ancak seviyesini korumasını da bilirdi. Biz de hiç teklifsiz toplanıp varırdık ziyaretine. Bu kez de öyle oldu.

Ali amca ile eşi Ayşe teyze, gepengin toprağa verdikleri edebiyat öğretmeni büyük oğulları dışında dört oğlu ve biricik kızının mürüvvetini görmüşlerdi. Şimdilerde mahallenin şehre en yakın sokağı İbrahim Müteferrika üzerindeki iki katlı evlerinin zemin katında yalnızlığı paylaşıyorlar. Ziyaretlerinde hastalıklar evlatlarıyla yarışıyorlar adeta. Nitekim Hacı teyze, son rahatsızlığının nekahetini yaşıyor. Her iki ihtiyarın fizikî durumu bütün soruları-

mın tatminkâr cevaplarını alma-
ma engel görünüyor. Yazık... Biz
bu mülâkat için çok geç kalmış-
tık. Bu durumda, dipsiz nisyan
kuyusundan ne kurtarabilirsek
kâr. Selâm ve hâl hatır faslından
sonra mahallenin kuruluş
hikâyesini ortaya koyacak sorula-
ra geçiyorum.

– Ali amca kendinizi tanıtır
mısınız?

Ali Akdeniz – Konya vilayeti-
nin Çumra kazasının Çukurçi-
men Tekke köyünde 1340
(1924)'ta doğdum. Anam Çu-
kurçimenli, babam Tekkeli.
Çumra kazasında ilkokulu üçten
bitirdim. 1942'de evlenip
Konya'ya geldim. Konya'da ma-
karna fabrikasına girdim. Muha-
cir Pazarı civarında Sahip Ata
Caddesi'nde bir eve oturduk.
Fenni Fırın'ın oralarda İtalyanla-
rın Konya'da yaptırdığı makarna
fabrikasını, onlar buradan kovu-
lunca, Hacıkaymak (Hacı Musta-
fa Kaymak)⁽¹⁾ satın aldı. Ben de
yanında çalışmaya başladım. Al-
lah razı olsun, beni sevdi ve çok
destekledi.

– Bu mahalleye ne zaman gel-
diniz?

(Sorunun cevabını hatırla-
makta müşkülât çekince hanımı
yardımına koşuyor.)

Ayşe Akdeniz – (Ali amca'yı
göstererek:) Bu, 1947'de asker-
den geldi. Biz, o zamanlar
Sümerbank'ın orda Pürçüklü
Mahallesi vardı, orada oturur-
duk. Sonra Kumköprü tarafına
taşındık. Burada da birkaç yıl
oturduktan sonra oğlum Fahri
(ikinci çocuğu) kırklı çocuk iken

bu mahalleye taşındık.

– Fahri kaç doğumlu?

Ayşe Akdeniz – 1950.

– O zaman siz bu mahalleye
1950'de taşındınız. Peki, siz gel-
diğinizde burada oturanlar var
mıydı?

Ayşe Akdeniz – Biz buraya
geldiğimizde yedi ev vardı. Seki-
zinciye biz yaptık.

Ali Akdeniz – Burayı Hacı-
kaymak, Hocacihanlılardan satın
aldı. Hacıkaymak çok ileri görüş-
lü bir adamdı. Altmış dönümlük
tarlayı aldıktan sonra parsel yap-
tı. Bize de çok yardım etti. Biz-
den ev parası filan almadı. Ney-
se... Evi yaptırdık, suyumuz yok,
elektrigimiz yok, rezilliğin bini
bir para... Su ihtiyacımızı karşıla-
mak üzere kuyu kazdırdık. Şeker
Fabrikası yapılıncaya mahalle ço-
ğalmaya başladı. Mahallenin iş-
sizleri buraya işçi olarak alındılar.
Öte yandan, köyünden kalkıp ge-
lerek fabrikaya işçi olarak girenle-
rin çoğu da buralara evlerini yap-
tırdılar. Mahalle her geçen gün
büyüyor büyümesine de yol yok,
elektrik, su yok, en önemlisi okul
yok. Çocuklarımız kışta kıyamet-
te şehir merkezindeki okullara gi-
derler. O zamanlar kışlar da kış.
Her yer çamur çaylak... Belediye-
ye müracaat edip hâlimizi arz
ederiz; siz, Hocacihan'a bağlısı-
nız, ora da Meram nahiyesine...
Gidin derdini oralara anlatın,
derler. Fenni Fırını işletenlere rica
ederiz, kömür cürufalarını alır ge-
lir sokaklara saçarız. Bu da kışın
bir nebze çamura fayda eder; ama
tozu yazın dert olur.

Bir gün zamanın Konya Valisi
Cemil Keleşoğlu'na çıktım. Ağla-
maklı bir acizlenme ile böyle iken

(1) Hacıkaymaklar Konya'nın tanınmış ailelerindedir. Bu
mahalleden başka ikisi Selçuklu'da, biri de Meram'da
üç cami bu ailenin unvanını taşımaktadır.

böyle, dedim. Derdimize Meram'ın bakacak hâli yok, Konya Belediyesi de bana bağlı değilsiniz, diye kapıdan savuşturur. Güya biz rahata kavuşalım, diye şehre göçtük; köylerimizden daha geri hayat yaşar olduk şehirde!..

Vali, anlattıklarımı can kulağı ile dinledikten sonra: "Git, mahalle sakinlerinizin bir isim listesini yap bana getir" dedi, "Getir de sizin şehre bağlanmanız için Hocacihan'da bir referandumda gidelim." Valinin bu sözleri üzerine neşeyle odasından çıktım. Hemen mahalleye gelip, bizden daha kalabalık olan Hocacihan'a karşı çıkabilmek için her mahalleliyi beşer onar kez yazdım. Sonra bu listeyi götürüp valiye teslim ettim. Çok geçmeden referandumun haberi geldi. Şeker Murat Mahallesi'nde derme çatma bir binaya konulan sandıkta oy kullanmaya başladık. Tabi bizim mahalleden bir kişi en az beş on defa oy kullanıyor. Çok geçmeden sandık başkanı durumun farkına vardı. Hiddetle beni yanına çağırıp: "Yahu, bu adamlar dönüp dolaşıp bir daha bir daha oy kullanıyorlar, bu ne iştir?" diye bağırdı. Durumu saklamanın bir yararı yok, adam da aptal değil. Kulağına eğilip alçak bir sesle: "Haklısın abiciğim" dedim, "İnanın kötü bir niyetimiz yok. Bütün arzumuz Konya Belediyesine bağlanarak yaşadığımız rezillikten bir nebze olsun kurtulmaktır. N'olur bizi idare ediverin." Adamcağız galiba bu samimi itirafımdan hoşlanıp hilekârlığımızı göz yumdu. Biz de o cesaretle ardı ardına oy kullanıp Hocacihan'a galip gelerek Konya Belediyesine bağlanmayı hak ettik.

– Hacı amca bu olayın tarihi kaçtı?

Ali Akdeniz – Valla Ali'm tarihini pek kesin hatırlayamayacağım; amma 50'nin sonuna doğruydu galiba. (Cemil Keleşoğlu'nun valilik dönemi 1955 ila 1960 arası olduğuna göre, bu zaman dilimi arasında olsa gerek.)

(Aniden donuklaşan derin mavi gözlerinde canlandırdığı geçmişin kimi acı, kimi tatlı vukuatı Ali amca'yı duygulandırmış olmalı; zira bir anda gözpınarlarından süzülen iki billur tanesi yüzünü yalayarak aksakallarının arasında kayboluyor. Sonra derin bir iç çekerek:) Bu mahallede çok sıkıntı çektik be oğlum çok... Bunlardan kurtulabilmek için kimlere yüzü dökmedik ki... Bizler işte geldik işte gidiyoruz. Bakın dünün çocukları olan sizler de koca koca adamlar olunuz. Bizlerin yanında aynı bahtsızlığı sizler de yaşadınız. İnşallah sizlerin çocukları bizlerin çektiklerini çekmezler.

(Bu sözlerden sonra odayı derin bir sessizlik kaplıyor. Bu, benim mülakata son vermemin de bir işareti. Nekahet dönemlerinde ihtiyarları daha fazla duygulandırmanın bir anlamı yok. Yalnız, bunların anlatacakları o kadar değerli ki... En kısa zamanda tekrar görüşmek arzumu belirtip, sağlık temennilerimle ellerini öpüp vedalaşıyorum.)

NOT: Birkaç yıl önce yüz yüze görüştüğüm Ali amca 2010 yılı Haziranından bu yana Musalla Mezarlığı sakinlerindedir. Allah rahmet eylesin.

Hatice TEKİN

GÖÇÜP GİDENLERDEN BİRİSİ (HATIRA/FOLKLOR)

Onu hatırladığım yıllarda dedem, işini oğullarına devretmiş, gönlünce bir emeklilik yaşamaktaydı. Üç katlı aile apartmanımızın kâh bahçesinde kâh terasında bulurduk onu. Gün boyunca defalarca iner çıkardı merdivenleri. Bir daire olacak kadar büyük çatı katımızda, belki yüz tane saksı çiçeği, bahçede asmasından gülüne kadar pek çok bitkisi, peşinde dolanan birkaç da kedisi vardı. Asık bir suratla gözdağı veren yaşitlarının aksine yüzü hep gülerdi. Arkadaşlarımıza dedemle şunu yaptık dediğimde, şaşırırlardı çünkü onlar dedelerinin bulunduğu odaya dahi sokulmazlardı.

İlk öğretmenimiz oydu. Konuşmayı söker sökmez dizine oturtup önce besmeleyi öğretirdi, sonra her işimizin kolaylaşması için Rabbiesiri... Henüz okula gitmeden pek çok sureyi, salâvatı, duayı ve dahası kerrat cetvelini ezberlemiştik. Kâğıdın kutsal bir şey olduğunu her bir köşesini değerlendirmeden atmamız gerektiğini de. Elimizdeki çizgili okul defterlerinin sağında solunda, üstünde altında kalan boş yerleri gördükçe içi giderdi. Hikâyeler de anlatırdı, ama hiçbirini aklımda kalmamış. Ne yazık!

Apartmanımızda biz üst, dedemler orta, büyük amcamlar da alt katta oturuyordu. Sık sık dedemlerde toplaşıp yemek yerdik. O günleri çok özlüyoruz. İşkembeyi, ekmek salmasını, özellikle de paçayı. Paçanın suyuyla ıslanan parmaklarımızı birbirine yapıştırıp gülerdik. Bazı sahurlarda da babaannemin yaptığı ekmek ummasını kaşıklardık, kayısı hoşafıyla birlikte. Öğle yemeklerinde genelde çakıldaklı, yani kuşbaşılı,

bulgur pilavı yerdik. Yaz mevsiminde yeşillikler olurdu yanında. Dedemin marulu veya yeşil soğanı yemesini hiç unutamıyorum. Bir ucundan başlayıp hiç ara vermeden sonuna kadar yer bitirirdi. Tazecik yeşilliğin çıkardığı kırt kırt sesine bayılırdım. Bazen aynı onun gibi yemek istiyorum ama yapamıyorum.

Evinin alışverişini kimseye bırakmazdı. Ne alırsa alsın, göz hakkından korktuğu için kapaklı hasır sepetlerde getirirdi. Gidip en iyisini almaya imkânı varken, köşeye bucağa sığınarak, evinin önünde yetirdiği üç beş parça sebze-yi satmaya çalışan garibanları seçer, onların da evine ekmek götürmesini sağlardı. Ekmeği Fenni Fırın'dan göz önünde olmamaya dikkat ederek, satış penceresinden değil de içeriye girerek alırdı. Ekmeği önce bir beze sarar sonra da siyah çantasının içine koyardı. Ne kokusunun ne de şeklinin dışarıdan anlaşılmasına izin verirdi.

Hemen her hastalığımızda şifa bulmak için, kalabalık bir yere giderken de kem gözden korunmak için okurdu dedem bizi. Onun nefesinin iyi gelmediği bir şey yoktu. Günlerdir susturulamayan çocuklar bile okunduktan sonra tatlı bir uykuya daldı. Eğer dedem birisini okurken esnemeye başlarsa sureyi her zamankinden uzun tutar ve esnemekten kurtulana kadar devam ederdi. Okuduğu kişinin üzerindeki nazar ne kadar yoğunsa o kadar çok esnerdi.

Bizlere çeşitli oyuncaklar yapardı. Dükkânımızdaki kumaş toplarının içinden çıkan kartelâları, yani tahta iskeleti, eşit büyüklükte keser, ellerimize zarar vermemesi için zımparalar ve on-

lardan nasıl evler, kuleler, yollar yapacağımızı öğretirdi. Bir de yıllardır biriktirdiği tahta makaralar vardı boy boy. Günlük odadaki pençe şeklinde ayakları olan bir masa, aynı zamanda bizim oyun evimizdi. Oyuncaklar masanın altında dururdu ve biz de örtüsünün siperindeki bu loş yere girip başka bir âleme daldık.

Dedem siniyi getirip götürme, ekme kesip dağıtma gibi bazı işlerde annelere yardım ederdi. En eğlenceli de erişte kesimi idi. Önüne verilen yufkaları incecik doğrar, unlu parmaklarıyla tel tel ayırır, oraya buraya serilen sofraya bezlerinin üzerine kuruması için dağıtırdı.

Dedem gelinlerinden de çok çekmişti. Yumuşak yüzünden cesaret alan annemle yengem ona türlü şakalar yapardı. Olanları fark edince kızmaz, aksine dişlerini göstere göstere gülerdi. Gelinlerinin bir huyu vardı ki evler senlik. Dilenci gibi değişik kılıklara bürünüp konu komşuyu korkutmaktan, kandırmaktan çok hoşlanırlardı. Yine bir gün yaptıklarını anlatırken dedem, insanların bu kadar kolay kanmalarına şaşıtığını söylemiş. Sen misin bunu diyen? Yengem birkaç gün beklemiş, sonra elini yüzünü kömürle karartıp erkek kılığına bürünmüş. Apartmanın içinde kapı önlerinde bulunan ayakkabıları elindeki çuvala doldurmuş. Annem de bu arada dedeme “Aman baba hırsızın teki ayakkabıları toparlamış gidiyor” diye bağırılmış. Dedem bastonunu kapıldığı gibi yengemin peşine düşmüş. Bakmışlar ki durum hiç iyi değil, sonunda sopa yemek de var hemen söylemişler kim olduklarını. O zaman bile kızmayıp bir yandan “Allah Allah” demiş bir yandan gülmüş.

Dedemin az bilinen bir özelliği ise sürekli okuyup yazması idi. Bizim altında oynadığımız masanın örtüsünü kaldırdığımızda, bazılarını Osmanlıca yazdığı dizeleri, paragrafları bulurduk. Ne yazık ki bize bıraktığı bu mirasa sahip çıkamıyoruz. Çoğunu okumayı

bile bilmiyoruz. Aşağıdaki şiiri biz torunları için son günlerinde, hasta yatağında yazmıştı. Daha doğrusu o söylemiş, ben kaleme almıştım. Dedeciğim senin istediğin gibi insanlar olduk mu bilemiyorum. Bildiğim bir şey varsa o da seni çok sevdiğimizdir.

Dededen Torunlarına

*Çok sevgili torunlarım,
Sizleri candan severim,
Sizi mesut görmek için,
Daima Hak'tan dilerim.*
Yekdiğere tutkun olun,
Dünya sefasını bulun,
Ukbayı da unutmayın,
Çünkü farzdır bilmiş olun.
Bu dünya ziyneti fani,
Ukba hayatı tek baki,
Akliselim insanları,
Hüda boş bırakmaz gayri.
Din duygusuyla yaşayın,
Fani hayatı başarın,
Emsaliniz arasında,
Mümtaz olarak yaşayın.
Bunlar Hüda vergisidir,
İnsanların dergisidir,
Sayü gayretle beraber,
Yine takdirin sesidir.
Yaşınız kemale ersin,
Daha çok şeyler bellersin,
En üstünü din duygusu,
Dilerim Hak nasip etsin.
Tembelleri Hüda sevmez,
Çalışanlar hor görülmez,
Cihanda modeli çoktur,
Ahmakların gözü görmez.
Ya Rab şaşırma yolundan,
Çok memnunum torunlardan,
Hayrulhalef nasip eyle,
Dilerim Mevla'mdan her an.
Şakaya hiç alışmayın,
Ciddiyetten hiç şaşmayın,
Çok yükselmek isterseniz,
Makul sözleri aşmayın.
Hak'tan hidayet beklerim,
Başka emeller neylerim,
Ancak çare rabbimizden,
Fırsat buldukça dilerim.
Her günün bir sabahı var,
Ömrün mutlak hesabı var,

Geçen günler boş sanmayın,
Hepimizde yazanlar var.
Bir kökten çok dallar olsun,
Temenniler vusul bulsun,
Yaşınız kemal buldukça,
Öğütlerim haklı olsun.
Ağaç dikmek çok sevaptır,
Mizanı sıkleti haktır,
Yarın kıyamet gününde,
Bakanlara ecir çoktur.
Ağaçlar hep kısım kısım,
Her birinde var bir isim,
Yaş olanlar zikrederler,
Daima Hüda'dan isim.
İnayetler dergâhına,
Yüzler sürün hemrahına,
Dini vazifemizdendir,
Hem gönül verin şahına.
Ecdadında büyükler var,
Bil ki ruhen diri onlar,
Memnun etmek isterseniz,
Fatihâda çok esrar var.
Namazları geçirmeyin,
Temel vazifenizdir bilin,
Peygamberimize karşı,
Çok salâvat getirin.
Hak'tan tesirin dilerim,
Başka kapıda neyerim,
'La taknetü' fermanıyla,
Hiçte ümitsiz değilim.
Nasihati dinlemeli,
Hem faydalıdır bilmeli,
Belki bugün belli olmaz,
Fakat yarın çok kıymetli.
Rabbim sevsin de sevdirdin,
Muradınıza erdirdin,
Daima dileğim böyledir,
Sizleri Allah korusun.
Rabbimize itaatte,
Her mahlûka merhamette,
Çok dikkatli olmalıyız,
Anne babaya hürmette.
Anne baba evladını,
Hüsnü zanlarla yâdını,
Muradını ister daima,
Hak'tan diler niyazını.
Anne baba hakkı çoktur,
Sayıya girmesi yoktur,
Ödenmesi hayli müşkül,
Aftan başka çare yoktur.
Ebeveyni çok sevmeli,
Hakları hep ödenmeli,

Tamamı mümkün değildir,
Daima saygı gösterilmeli.
Şikâyete alışmayın,
İslamiyet'ten şaşmayın,
Nice hayvanlar misali,
İnsanlara karışmayın.
Dünya bir hiçten ibaret,
Sanma sakın eyler himmet,
Ahiretin tarlasıdır,
Vaktinde eyle ibadet.
Her şifanın Şafii Hak,
Dilirse halk eder mutlak,
İstemeyi bilmelidir,
Boş döndürmez talibi Hak.
Allah muininiz olsun,
Her işiniz yûmun bulsun,
Kullukta kusur etmeyin,
İsteğiniz hâsıl olsun.
Hakiki şair değilim,
Fakat şiiri çok severim,
Karıncalar kararıyla,
İçtenliğimle söylerim.
Söyledikçe söz çoğalır,
Söylemezsem hakkı kalır,
Bu bir aciz zuhurattır,
Hakka şükürün baki kalır.
Ali Naci haktır sözün,
Yürekten geliyor sesin,
Tanrıya emanet et ki,
Mutluluklar görmelisin.
Hak müsaade buyursa,
Hem sıhhatim vefa etse,
Hüda'ya günde beş vakit,
Vücudum secdeler etse.
Bugün bana neler oldu,
İçim sevginizle doldu,
Saatlerce söylesem az,
Şimdi namaz vakti oldu.
İsteyeni çok seversin,
Vaadinde hiç hülף etmezsin,
Lütfü kerem sahibisin,
İnananı reddetmezsin.
*Aciz kulun Ali Naci,
Senden diler bu niyazı,
Hayrullahaleflerim olsun,
Bize daima duacı.*

*Bir hatıram kalsın diye yazıyorum buraya.
Belki bir gün okunur, sebep olur Fatihâ'ya.*

Ali Naci Özyalvaç
19.04.1979 Konya

M. KEMAL YILMAZ VE SON KİTABI:

MİLLÎ EĞİTİMİN AYDINLANMADAKİ YERİ/ ALINAN SONUÇLAR VE YENİDEN İNŞASI

Ali IŞIK

Bizden bir önceki ile bizim kuşak çok iyi bilir de gençler, özellikle de, genç eğitimciler için bir kez daha tekrarlayalım; M. Kemal Yılmaz Konya'mızın yetiştirdiği önemli eğitimcilerdendir. 1933 Bozkır/Yelbeği doğumlu olan M. Kemal Yılmaz Bey, tepeden tırnağa nezahet, nezaket ve hassasiyetiyle tam bir Konya çelebisidir de. O, sınıf öğretmenliğinden branş öğretmenliğine; okul müdürlüklerinden il millî eğitim müdürlüğüne, buradan da Millî Eğitim Bakanlığı müşavirliğine değin parlak bir eğitimcilik geçmişine sahiptir. Öğretmenin emeklisi olmaz; o daim bir öğretmen, o her an bir eğitimcidir, ifadesinin tecessüm ettiği bir timsalidir o. O aynı zamanda bir şair ve yazardır. Gönüllere hitaplarını *İkinci Çağrılarını*, *A Dünya O Dünya I ve II*; dimağlara hitaplarını da *Vatanın Bağrında Zalimler, Masumlar, Tanıklar ve Yazabildiklerim*, *Karanlı Savaş ve E-Posta, Aydınlığa Yürümek* adlarıyla kitaplaştırmıştı. Geçtiğimiz ay bunlara bir yenisini daha ekledi: *Millî Eğitimin Aydınlanmadaki Yeri/Alınan Sonuçlar ve Yeniden İnşası...*

Memleket ve dünya meselelerinin konuşulduğu, hatta tartışıldığı, meclislerde ortaya atılan çözüm teklifleri düşünce imbiğinden süzüle süzüle tek bir probleme irca olunur: İdeal insanı yetiştirememes...

İdeal insanın bir sistem içerisinde yetiştirilebileceği, bu sistemin de eğitim olduğu ilgili ilgisiz herkesin malumudur. Bu itibarla ülkemiz ve dünyamızdaki insan kaynaklı olum-

suzlukların birinci amili eğitim politika ve uygulamalarındaki meselelerdir. M. Kemal Yılmaz Hoca, önceki yazdıklarında da bu son yazdıklarında da hep bu meseleyi irdelemekte; irdelemekle de yetinmeyip bunların çözüm tekliflerini de sıralamaktadır.

Son kitabının tanıtımın daha başında belirtelim; *Millî Eğitimin Ay-*

dinlanmadaki Yeri/Alınan Sonuçlar ve Yeniden İnşası genç eğitimciler bir elkitabı hüviyetindedir. Ülkesini ve insanını dert edinen genç eğitimciler bu kitapta muhtasar bir Türk eğitim tarihi bilgisini de bulacaklardır.

Kendi ağzından M. Kemal Yılmaz (her ne kadar III. tekil kişiyle ifade etse de), MEB Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi Ömer Özcan Bey'in Sunuş'u ve M. Kemal Yılmaz'ın Ön Söz'üyle başlayan *Millî Eğitimin Aydınlanmadaki Yeri* (286 s.), Giriş+beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm, Birinci Kısım'da eğitim tarihinin kısa bir özeti (s. 33-45);

İkinci Kısım'da eğitim sosyolojisi hakkında muhtasar bir malumat verilmektedir (s. 49-62).

İkinci Bölüm'ün Birinci Kısım'ı Millî Mücadele Dönemi eğitimine (s. 65-74), İkinci Kısım'ı ise Cumhuriyet Dönemi eğitimine ayrılmış (s. 77-114).

Üçüncü Bölüm'ün Birinci Kısım'ında yurdumuzda eğitimin dünü bugünü; eğitimdeki aykırılıklar ve yanlışlıklar; eğitimin problemleri ve bunların sebepleri (s. 117-127); İkinci Kısım'da ise eğitimdeki problemlerin çözümü ile halkın eği-

timi hususu (s. 131-137); Üçüncü Kısım'da bilim, tabii bilimler, Kur'an rehberliğinde müspet ilme bakış, ilim ve din mücadelesi (s. 141-154); Dördüncü Kısım'da ise Batı ile Doğu kafası ve bunların arasındaki farklılıklar söz konusu ediliyor (s. 157-194).

Bir Kısım'dan oluşan Dördüncü Bölüm ise Yılmaz Hoca'nın özgün bir projesi olan "Okullar Birliği"ne hasredilmiş (s. 197-214).

Beşinci Bölüm, yazarın eğitim konusunda daha önce yayımlanmış bazı röportaj ve yazılarına ayrılmış. Bu bölümde şairliğini de konuşturan M. Kemal Yılmaz Hoca öğretmenlere ithaf ettiği iki şiirine de yer vermiş (s. 217-281).

Böylesi takdire şayan çalışmalara imza atmasından dolayı tebrik ve teşekkürlerin elbet büyüğü M. Kemal Yılmaz Hoca'nın. Ancak son yıllarda –özellikle- Konya'mızla ilgili pek çok kıymetli çalışmayı insanımızla buluşturan Çizgi Yayınevi de tebrik ve teşekkürü fazlasıyla hak ediyor.

M. Kemal YILMAZ, *Millî Eğitimin Aydınlanmadaki Yeri/Alınan Sonuçlar ve Yeniden İnşası*,

Çizgi Yayınları, Konya, Ekim 2011, 286 s.

MEŞRİK-İ İRFAN MATBAASI'NDA BASILAN KİTAPLAR

Ahmet ÇELİK

Konya'ya ilk matbaa Konya Valisi Burdurlu Ahmed Vefik Paşa tarafından 1868 yılında getirilmiştir. 1871 yılında ise Konya'da ilk gazete çıkmıştır.

Meşrik-i İrfan Matbaası aynı adla yayın hayatına giren gazetesini çıkarmak amacıyla II. Meşrutiyet döneminde 1909 yılında Konya'da kurulmuştur. Meşrik-i İrfan gazetesinin 4 Mart 1909 tarihli ilk sayısının birinci sayfasında yer alan ilanda 11 Şubat 1909'da Şerafeddin Camii civarında Eski Mahkeme olarak bilinen hanede faaliyete geçmiştir. Ülema ve tüccarlardan oluşan 34 kişi tarafından 60 hisseli bir şirket olarak kurulan matbaa gazete basımı dışında ticari işlere de yönelmiştir. Gazeteye verilen bu ilan şöyledir:

“1327 senesi Muharremi Haram'ın 20. gününden (11 Şubat 1909) itibaren Konya'da umuma bi'l-iftihar hizmet için Şerafeddin Camii envarı civarında Eski Mahkeme demekle maruf hanede Konya

ulema ve tüccarından mürekkeb 34 zat ve 60 sehmi (hisseye) havi bir şirketle “Meşrik-i İrfan” namıyla matbaa küşad eylediğimizden erbabı elinden çıkan ve çıkarılacak asar-ı nefiseyi (kıymetli eserleri) ve devair-i hükümetten (hükümet dairelerinden) adliye, mülkiye, askeriye ve belediyeye ait her türlü defter ve evrak-ı saireyi ve tüccarane sened ve mukavelenmeyi ve ilanlar ve kart ve vizite ehven (ekonomik) ücretle tab' edeceğimizi ve hacz ilanlarının beher satırını 40 paraya derc (yayın) edeceğimizi ilan ederiz.”

Bu ilan Meşrik-i İrfan'da birkaç sayı boyunca yayınlanmıştır.

Meşrik-i İrfan'ın 2 Ağustos 1909 tarihli nüshasında matbaanın farklı dillerde her türlü etiket, kartvizit, zarf, sirküler, fatura ve mektup başlıkları, evrak ve ticari defterleri basabileceği Konya dışından alınan siparişlerin süratle gönderileceği duyurulmaktadır.

Meşrik-i İrfan'ın 29 Kasım 1909 tarihli nüshasına göre ise matbaa mürettip yetiştirmek amacıyla ücretsiz olarak kurslarda açmıştır.

Ağırlıklı olarak Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi'nin eserlerini neşreden Meşrik-i İrfan Matbaası'nın (tesbit edebildiğimiz kadarıyla) basmış olduğu bazı kitaplar şöyledir:

1- Şeyhzade Ahmet Ziya Efendi, Emali'l-Vesaya, Konya, 1328/1912. “Konya Mekteb-i Hukuk talebesine imla ve tedris olunduktan sonra tab olunmuştur.” denilen eser Osmanlıca 32 sayfadır.

2- Şeyhzade Ahmet Ziya Efendi, Sülafetü'l-Feraiz, Konya, 1328/1912. Arapça harekeli şiir olarak telif edilen ve 10 sayfalık olan eserin sonuna iki sayfalık bir doğru-yanlış cetveli konulmuştur. Eser, bir bakıma Ücaletü'l-Feraiz adlı kitabın Arapça

manzum halidir.

3- Şeyhzade Ahmet Ziya Efendi, Ücaletü'l-Feraiz, Konya, 1328/1912. Osmanlıca olarak telif edilen eser 9 sayfadır.

4- Şeyhzade Ahmet Ziya Efendi, Emali'l-Feraiz, Konya, 1328/1912. İslam Miras Hukuku konularını ve çözüm örneklerini ele alan Osmanlıca 82 sayfalık bir eserdir. Eserin sonunda eseri yazıp bitirme tarihi olarak "4 Cemaziyelevvel sene 1327 ve 9 Haziran sene 1325" tarihi düşünülmüştür.

5- Nesefti, Ebu'l-Muîn, Meymûn b. Muhammed, Bahru'l-Kelâm fî Akaidi Ehl-i İslâm, Konya, 1327/1911, 1329/1913

6- Şeyh Halid el-Bağdadi en-Nakşibendi, Caliyetü'l-İkdar ve's-Seyfü'l-Bettar fî's-Salati ale'l-Muhtar (Bedir Ashabı), Konya, 1327/1911, 48 sayfa

7- **Süleyman Vehbi**, Mecmuatü'l-Mearifi Kesiratü'l-Menafi, Konya, 1325/1909, Kitap 252 sayfadır. Kitabın mürettib ve müellifi olan Süleyman Vehbi, Konya Daru'l-Muallimin öğretmenlerindedir. Kitabın kapağında 1 Zilhicce 1327/1 Kanunievvel 1325 (14 Aralık 1909) tarihi vardır. Eserin 1 ve 2. sayfalarına Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun ile Fethiye medresesi müderrisi Hazım Naim Onat şiir tarzında takriz yazmışlardır. Abdülaziz Mecdi Efendi: "Meşrik-i İrfan'da doğdu böyle bir hurşid-i tab'/Kim nigahla nazar kıl, etme iğraz u metab" diyerek eseri övmektedir.

8- Ahmed b. Ahmed El Behnesi, Şerh-i Manzume-i İshak Zincanı, Konya, 1327/1911. Eser 70 sayfadır. Kitabın ilk sayfasında "**Şirketimizin bidayet-i teşkilinden (kurulduğundan) beri kütüb (kitaplar) ve resail-i (risaleler) Arabi ve Türki gayet mu-sahhah (düzgün) olarak tab' ve ehven (ekonomik) bir fiyatla neşr olunduğu gibi lehü'l-hamd (Allah'a hamd olsun) işbu bin üç yüz yirmi yedi senesi dahi "Şerh-i Manzume-i İshak Zencanı" nam kitabın tashihine ihtimam (özen) ile tab'ına (basımına) muvaffak olunup Şirket-i mezkurenin (adı geçen şirketin) bu kere vatana bir hizmet-i müfthare olmak üzere Konya'da "Meşrik-i İrfan" matbaası tarafından suret-i sahiha ve nefisede tab' olunmuştur.**" denilmektedir.

9- İslah-ı Medaris'e ait Nizamname de bu matbaada basılmıştır. 12 sayfa olarak basılan Nizamname kitapçığında "**Konya'da müte-şekkil "İslah-ı Medaris-i İslamiye Cemiyet-i Hayriyesi"sinin idaresi altında bulunan medarise mahsus nizamname-dir.**" denilmektedir. Ayrıca "**Menfaati cemi-yeti mezkureye ait olmak üzere fiyatı (3) kuruştur.**" kaydı ilave edilmiştir.

10- Şiirlerini bir defterde toplayan Gufrânî, Birinci Dünya Savaşı yıllarında bunları Meşrik-i İrfan Matbaası'nda bastır-maya başlar, ancak üç dört forması basılabilm-iştir.

11- Mehmed Muhlis, Anadolu Kadınları, Konya 1330/1914.

12- Felix, Moro, Medhal-i Hukuk-u Esa-siye, (Çeviren: İbrahim Şinasi), Konya 1326/1910, Meşrik-i İrfan ve Vilâyet Matba-sası, 64 sayfa

13- Halid Zeki, Cevdet Tahir, Ufk-ı Âti, Konya 1327/1911. Eser 8 sayfadır.

14- Nazım Paşa, Nasihat, Konya 1327/1911. Hazırlayan Barika gazetesi Sahi-bi Ahmed İhsan'dır.

15. Mehmed Ragıb (Atademir), Es'ile-i Mizanü'l-ukul ve Ecvibe-i Mikyasu'l-ukul, Konya 1327/1911, 51 sayfa

Bu eserlerin dışında, 1909 da yayın hayatına Konya'da başlayan **Meşrik-i İrfan, Şems, Meram, Babalık** (bazı sayıları) gazete-leriyle **Barika** ve **Ufk-i Ati** adındaki dergiler Meşrik-i İrfan Matbaası'nda basılmıştır.

Konya'nın kültür hayatına değerli eserler kazandıran Meşrik-i İrfan Matbaası'nın ne zaman kapandığına dair bir kayıt yoktur. Ka-deri Meşrik-i İrfan gazetesiyle aynı sayılabilir.

Kaynaklar:

C. Arabacı, B. Ayhan, A. Demirsoy, H. Aydın, Konya Basın Tarihi, Konya, 2009

İsmail Bilgili, Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi'nin Hayatı ve "Emâli'l-Vesâyâ" Adlı Eseri, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı 12, Konya, 2008

Mehmet Önder, Konya Matbuat Tarihi, Konya, 1962

Konya Hayra Hizmet Vakfı Kütüphanesi

Konya Koyunoğlu Kütüphanesi

Konya Bölge Yazma eserler Kütüphanesi

www.mkutup.gov.tr/ (Milli Kütüphane, Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası)